

Cultures

TEATRE | MÚSICA | LLETRES | DANSA | ART | TRADICIONS | CINE | TELEVISIÓ

PEDRES QUE PARLEN ▶ De pous de gel se'n poden trobar arreu del país i un bon grapat són a la Catalunya Central. Albert Fàbrega presenta tots aquells que té controlats a les comarques del Bages, Berguedà, Solsonès i Vallès Occidental en un llibre del segell santvicentí Farell, que aporta les dades necessàries per conèixer la història i la tipologia d'aquestes construccions i poder veure-les de primera mà

El surienc Albert Fàbrega recull 40 pous de glaç de la Catalunya Central en un llibre

▶ L'historiador presentarà demà al seu poble una guia editada per Farell que inventaria l'estat actual d'aquest patrimoni

TONI MATA I RIU | MANRESA

■ No fa ni un segle que el darrer pou de glaç de Catalunya va presar el seu darrer servei. En una data tan propera com l'hivern del 1930-31, el de l'Avencó, al terme municipal de Tagamanent (Vallès Oriental), va fer gel per última vegada, quan la fabricació artificial ja tenia més de mig segle d'història. D'aquesta manera se certificava la defunció d'una pràctica que a Catalunya va conèixer el seu període d'esplendor durant els segles XVII i XVIII. L'historiador Albert Fàbrega (Súria, 1951) presentarà demà (19 h) a Cal Balaguer del Porxo, al Poble Vell de Súria, un llibre de Farell Editors on s'inventarien per primer cop fins a quaranta pous dels que es té evidència física o documental de les comarques del Bages, Berguedà, Solsonès i Vallès Occidental.

«La majoria estan abandonats», explica Fàbrega d'un element patrimonial poc cuidat per les administracions. L'excepció a aquesta realitat és el pou del Portal de Solsona, un exemplar de grans dimensions museïtzat i integrat al nucli urbà de la localitat. En canvi, per trobar el de Malagarriga (Pinós), l'autor explica que en algun tram es va posar a quatre grapes per franquejar l'espessa vegetació i localitzar-ne les restes. «Tant de bo el llibre servís per sensibilitzar ajuntaments i col·lectius. Potser ara no hi ha diners per museïtzar o restaurar, però potser es pot evitar que es perdin per sempre», afirma.

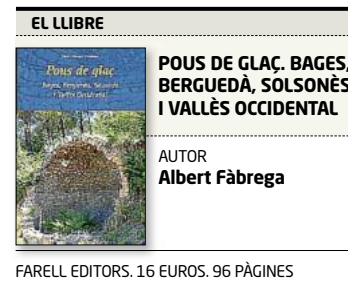
Estat actual del pou de glaç de Fals (Bages), al qual falta la volta de coberta i la part superior

Els pous de glaç eren estructures circulars de pedra construïdes al subsòl, tancades per dalt per una cúpula, que «servien per mantenir el glaç a l'hivern». Les més petites presenten un diàmetre de 9 metres i idèntica alçària, mentre que les pous de majors dimensions «podien enfonsar-se uns 20 metres», amb un passadís d'obra a mitja al-

çada per poder-hi accedir.

L'historiador explica que «en la tasca d'empouar el gel a l'hivern s'hi podien ajuntar una trentena de persones. El mateix nombre de treballadors feien uns mesos després l'operació contrària per carregar els vehicles amb què els traguers carretejaven el gel fins a les ciutats, sobretot a Barcelona.

El sòlid aquós es feia servir sobretot per refrescar les begudes. «A més del plaer del gust refrescant, hi havia la creença que beure fred era sa i servia per prevenir malalties. De fet, els primers en experimentar amb gel artificial van ser els farmacèutics». Precisament aquesta nova pràctica que substituïa la fabricació natural del gel va signi-

FARELL EDITORS. 16 EUROS. 96 PÀGINES

ficar el final de la utilitat dels pous «a partir de la dècada del 1860», apunta Fàbrega.

El fals inventor

El català Pau Xarquíes ha passat a la història com l'inventor dels pous de glaç sense ser-ho. La dada és incorrecta però dóna testimoni de la importància que va tenir la popularització de l'ús del gel que Xarquíes va estendre a totes les classes socials i a preus assequibles, al Madrid d'inici del segle XVII. L'emprenedor català es va enriquir, el rei Felip III li va atorgar condició nobiliària i la llegenda li adjudica un mèrit que no li pertoca si bé no se li pot negar haver-ne democratitzat el consum.

Barcelona exportava gel perquè la seva temperatura feia inviables els pous, però en altres ciutats com Manresa hi glaça les nits d'hivern. Fàbrega explica que «a la plaça Europa, en el racó sota l'església del Carme, hi ha un cercle rodó que es va dir que eren restes de la torre de la muralla. Però no ho crec, està documentat que allà hi havia un pou de glaç».